

Han bruker ikke store ord om fred, men hans gjerning ruver

Taler

Gunnar Jahn

Dato

10 desember 1949

Sted

Oslo

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til Baron John Boyd Orr of Brechin

- 1 Deres Majestet, Deres Kongelige Höyheter, Deres Eksellenser, mine Damer og
Herrer:

Blant de mange som i årenes løp har fått fredsprisen, står lord Boyd Orr i en
5 særstilling. Mens de fleste enten har vært knyttet til fredsorganisasjoner eller har
vært statsmenn, politikere eller folkerettsl rde, er John Boyd Orr hverken
folkerettsl rd, politiker eller statsmann. Heller ikke kan en si at han gjennom
store deler av sitt liv har vært knyttet til arbeid i fredsorganisasjoner. Hans virke
har vært viet studiet av ernæringen, kostholdet for dyr og mennesker.

10

Men hvor stor hans vitenskapelige innsats enn kan ha vært, så ville den alene
ikke ha gjort ham verdig til fredsprisen. Vitenskapelige resultater i seg selv skaper
ingen fred. Det er først når de blir brukt som midler til å fremme samarbeidet
mellom folkene at de får verd som fredsskapende faktor. Og for John Boyd Orr
15 ble målet for hans vitenskapelige arbeid å finne midler til å gjøre menneskene
sunnere og lykkeligere slik at freden kunne sikres. For, mener han, sunne og
lykkelige mennesker behøver ikke å gripe til våpen for å skaffe seg utfoldelse, for
  skaffe seg livsrom. »Vi må», slik lyder hans egne ord, »overvinne sult og savn,
for sult og savn midt i overfloden er en skamplett på vår sivilisasjon og en
20 skjebnesvanger svakhet. Den er en fundamental årsak til krig. Det hjelper ikke å
prøve på å bygge en ny verden fra toppen og nedover ved å ta utgangspunkt i
politiske idéer og liknende. Vi må bygge fra bunnen og oppover og først dekke
de primære behov hos de mennesker som tidligere ikke har fått dem tilfredsstilt.
Vi må begynne i slumdistriktene og bygge i høyden.» Et annet sted sier han:
25 »Overenskomster mellom statene om ikke å gå til krig har aldri vært og vil aldri
bli tilstrekkelig til å opprettholde freden. Nasjonene må bygge freden gjennom

et daglig samarbeid som har et positivt mål, et mål som de kan forstå er til gjensidig fordel. Bare dette vil kunne fjerne de viktigste årsaker til krig.» For Boyd Orr ble Rooseveltts ord »frihet fra nød» det som skulle danne grunnlaget for fred folkene i mellom.

John Boyd Orr er fram for alt en realitetenes mann, om det vitner hele hans virke. Han er født i 1880, er av skotsk bondeett og har sterke rötter i bondesamfunnet og det praktiske jordbruk. Men ved siden av å være bonde er han akademiker og vitenskapsmann. Han begynte å studere medisin ved universitetet i Glasgow og ble lege. Vitenskapelig innstilt som han var, slo forskertrangen hos ham snart i gjennom, og det første som fanget hans interesse var husdyrenes ernæring. I 1914 ble han direktør for The Institute of Animal Nutrition i Aberdeen.

Hans arbeid ble imidlertid avbrudt av den første verdenskrig hvor han tok del som lege. Etter krigen, i 1919, ble han direktør for Rowett Research Institute i Aberdeen, en stilling som han hadde til 1945 da han ble professor i jordbruk ved Aberdeen Universitet, samme år som han ble generaldirektør for The Food and Agriculture Organization of the United Nations, bedre kjent under navnet FAO, en stilling som han trakk seg tilbake fra i fjor.

Det er under sitt virke ved Rowett Institute at Boyd Orr la grunnlaget for den jordbruks- og kostholdspolitik som han skulle få fremmet gjennom FAO. Det er en imponerende rekke av avhandlinger han utga mens han var direktør for Rowett Institute, men helt til 1928 handlet de vesentlig om jordbruk og husdyrs ernæring. I 1928 kom hans første arbeid om menneskenes kosthold: Milk Consumption and the Growth of School Children, et arbeid som er resultatet av ernæringsforsøk gjort blant skolebarn i kulldistriktene. Etter 1928 kom det ene arbeid etter det annet om kostholdet blant mennesker: Kosthold og sykdom, - Kosthold, helse og jordbruk osv. I 1936 kom så arbeidet Food, Health and Income (Mat, helse og inntekt), et verk som mer enn noe annet skulle bidra til at kostholdsproblemene ble satt under debatt og at grunnen ble lagt for en bestemt kostholdspolitik.

Det nye ved denne undersökelsen er hverken metoden eller det som den generelt viser om matvareforbruket i forskjellige inntektsklasser. Tidligere husholdningsundersökelser i flere land hadde vist at det går relativt mer av inntekten til mat i de lavere inntektsklasser og at sammensetningen av

kostholdet skifter fra inntektsgruppe till inntektsgruppe. Men dette var blitt død kunnskap og var ikke blitt nyttet i kostholdspolitikken.

70 Det nye i Boyd Orrs undersøkelse var at han på grunnlag av den sammensetning kostholdet hadde, viste hva dette ernæringsmessig betydde i de forskjellige inntektsklasser. Han beregnet videre ernæringsstandarden i de forskjellige inntektsgrupper hos hele den britiske befolkning, og de resultater han her kom til var nye og vakte stor oppsikt. De viste nemlig at selv i Storbritannia hvor levestandarden var høyere enn i de fleste andre land, fikk en meget stor del av 75 befolkningen ikke tilstrekkelig ernæring, når en legger til grunn den standard som av ernæringsfysiologene ble regnet for rasjonell. Boyd Orr viste at hvis befolkningen skulle få tilstrekkelig ernæring, så måtte det skaffes langt større mengder av jordbruksprodukter enn de som faktisk ble konsumert. Dette ga mulighet for større jordbruksproduksjon og hvis denne kunne komme 80 menneskene til gode og gi dem en bedre ernæring, så ville dette skape en større arbeidsevne hos befolkningen. Det det gjaldt var derfor å finne fram til en politikk som kunne tilfredsstille begge disse krav.

Det er ingen tilfældighet at Boyd Orr fra denne tid gikk helt inn for å forene 85 jordbruks- og kostholdspolitikken, en politikk som ikke bare skulle fri menneskene fra nød, men også danne grunnlaget for fredelig samarbeid mellom klasser, folk og raser. Fra først av var det vel hans sterke følelse for mennesker som lever i fattigdom - han hadde som lege selv sett dem i Glasgows slumdistrikter - som brakte ham til å studere ernæringsforholdene hos 90 menneskene. Jordbruket kjente han fra barnsben av og han hadde alt i 1920-årene øynene åpne for at det var viktig å ha et effektivt, rasjonelt jordbruk og en kostholdspolitik som gjorde det mulig for alle å kjøpe jordbruksproduktene. Han har alltid vært imot en jordbrukspolitik som går ut på å begrense produksjonen.

95 Sine idéer utviklet han videre og formet dem i konkrete forslag da han ble sekretær i The Scottish Committee av 1932, opprettet av Nasjonalrådet for utvikling av Skottland, og disse tanker var det som senere slo i gjennom under planleggingen av kostholdspolitikken i Storbritannia.

100

Boyd Orrs idéer kom som sagt til å sette sitt preg på den britiske jordbruks- og kostholdspolitik. Men hadde hans virke bare ført til dette, så ville det fått liten eller ingen betydning for samarbeidet mellom landene. Men hans idéer ble snart

105 kjent også utenfor Storbritannia, for jordbruks- og kostholdsproblemer eksisterer i alle land og har alltid gjort det.

En ting er at idéen blir kjent, en annen om den kommer til å sette sitt preg på løsningen av problemene. Disse problemer ble ikke tatt opp til løsning för den
110 faktiske tilstand gjorde spørsmålet levende for ansvarsbevisste mennesker. Dette skjedde i tiden etter forrige verdenskrig med hungersnöd blant store folkemasser, med jordbrukskrise og overflod av jordbruksvarer som ikke kunne finne avsetning fordi de som hadde bruk for produktene ikke hadde noe å kjøpe for. Og samtidig fantes en befolkning i jordbrukslandene som heller ikke hadde
115 råd til å kjøpe industrilandenenes produkter fordi jordbrukerne var for fattige.

Dette var et av de problemer som det ble kastet lys over ved Den økonomiske verdenskonferanse i Genève i 1927, men en kom ikke videre den gang. Folkeforbundet satte først arbeidet i gang etter at Australias høykommissær
120 Stanley Bruce hadde stilt forslag om det på folkeforbundsforsamlingen i 1934. Det ble da nedsatt en internasjonal komité av ernæringsfysiologer som skulle fastslå menneskenes behov for ernæringsstoffer. Boyd Orr var medlem av denne komité hvis innstilling kom i 1936. Derest ble det i 1936 nedsatt en komité av ernæringsfysiologer, jordbruksekspertter og økonomer som skulle undersøke
125 forholdet mellom kosthold, helse, jordbruk og økonomi. Selv om Boyd Orr selv ikke var medlem av denne komité, fikk han stor innflytelse på dens arbeid. Dens rapport kom i 1937. Men snart bröt den annen verdenskrig ut og satte en stopp for Folkeforbundets virke.

130 Krig gir ikke rom for mellomfolkelig arbeid, men ofte kan det innen de enkelte land være lettere under en krig å få gjort ting som i fredstid syns umulige. Slik var det også denne gang. I Storbritannia lyktes det gjennom rasjonering og annen økonomisk politikk å skaffe folket en så rasjonell ernæring som det er mulig under en knapphetssituasjon. Det var Boyd Orrs idéer som slo i gjennom
135 og resultatet viste seg i en bedre helsetilstand enn noen hadde kunnet vente.

Dette var et steg framover. Men ennå viktigere var det at det under krigen fantes dem som hadde tanken rettet mot framtiden og som hadde krefter til å legge planer for den tid som vil komme etter en hver krig, den tid da en skal prøve å
140 lege krigens sår og forsøke å före verden framover på fredens grunnlag. En av dem var Boyd Orr. Alt i 1942 reiste han som privatmann til U. S. A. for å arbeide for sine idéer, og det er ikke tvil om at han fikk stor innflytelse på

145 resultatene fra møtet i Hot Springs våren 1943. På denne konferanse ble det slått fast at kostholdspolitikken og jordbrukspolitikken måtte samordnes, og det ble foreslått å skape en internasjonal organisasjon for å behandle disse spørsmål. Det ble pekt på de problemer som ville kreve en øyeblikkelig løsning når krigen var over og på den politikk som ville bli nødvendig om det en gang i framtiden skulle lykkes å fri alle mennesker fra nød. Konferansens resolusjoner var helt i
150 samsvar med Boyd Orrs linje.

Den organisasjon som det var blitt stilt forslag om på konferansen, FAO, ble opprettet på et møte i Quebec høsten 1945. Boyd Orr, som tok del i dette møte, ble valgt til organisasjonens generaldirektør. Og det er fra denne tid han får høve
155 til å gjøre sin største innsats på det internasjonale område.

Boyd Orr så det slik at det at denne organisasjonen var blitt dannet, var et av de største skritt som noen gang var tatt for å skape en bedre verden, for å legge grunnlaget for varig fred. Selv uttrykker han det så: »Alle nasjoner må påta seg
160 ansvaret for at deres egne folk får den mat som er nødvendig for å kunne opprettholde liv og helse. Regjeringene må samarbeide for at dette mål kan nås av folk i alle land. Dette er det første steg på veien til å oppfylde Atlanterhavserklæringens løfte om frihet fra nød.»

165 Slik som forholdene var like etter krigen, ble en av FAO's viktigste oppgaver å sørge for at de matforsyninger som det var lite av, skulle bli likelig fordelt mellom landene. Det ble nedsatt et internasjonelt krise-provianteringsråd (International Emergency Food Council) hvis oppgave skulle være å fordele knappe matforsyninger landene i mellom. Komitéen virket altså som et slags
170 internasjonalt rasjoneringsdirektorat og besto til sommeren 1949. Denne rasjoneringsordning kom utvilsomt til å hindre nød i mange land i tiden etter krigen.

Men dette arbeid er ikke organisasjonens hovedoppgave. FAO's viktigste
175 oppgave er å fremme jordbruk og andre råstoffnæringer i alle land, og under Boyd Orrs ledelse har FAO utviklet seg til det mest effektive organ på dette område. Den har tatt opp en rekke teknisk-økonomiske spørsmål som krever en løsning om jordbruket skal kunne fremmes. På mange måter har den tatt på det store arbeid det er å få omlagt produksjonsmetodene i jordbruket. En skal lære
180 folk det nye og samtidig gjøre det økonomisk mulig å legge om. Alt dette kan være vanskelig nok i land hvor jordbruket er forholdsvis høyt utviklet. Men har

185 en noen idé om hvordan dette drives i de mer primitive land til skade både for
jordbrukerne selv og for verden, vil en forstå hvilken veldig oppgave det er. Og
nettopp i slike land er det det trengs mest.

Men Boyd Orr stanset ikke med dette. En ting er å utvikle
jordbruksproduksjonen, en annen å hindre sterke prissvingninger og
opphopping av overskudd av produkter som ikke kan selges. Han hadde selv
190 opplevd situasjonen i 1930-årene. »Regjeringene må», sier han, »sørje for at det
er marked til rimelige priser, ikke bare for gårdbrukernes skyld, men fordi det er
til gagn for handelen, industrien og hele folket.» Det var derfor han foreslo
opprettet et World Food Board, et verdens matstyre, hvis oppgave skulle være
meget omfattende. Det skulle stabilisere prisene på matvarer på
195 verdensmarkedet, lagre reserver av matvarer for å møte mangel på produkter og
motvirke prisstigning hvis hösten skulle slå feil, skaffe kapital til å finansiere salg
av overskudd til de land som hadde størst behov, få i stand samarbeid med
organisasjoner som f.eks. Den internasjonale bank, som kan gi kreditt til
utvikling av jordbruk, industri og annet næringsliv, slik at en hurtigere kunne nå
200 fram til det mål en hadde satt seg.

The World Food Board som en hadde tiltenkt stor utövende myndighet, ble
ikke virkelighet. Det var et for stort steg å ta på én gang. I stedet ble det
opprettet et World Food Council, et verdens matråd, innen rammen av FAO.
205 Det ble et rådgivende organ uten utövende myndighet.

Sommeren 1948 trakk Boyd Orr seg tilbake fra stillingen som generaldirektör
for FAO. Men han har ikke lagt opp årene for det. Han har holdt fram med å
arbeide for sine idéer som etter hvert har fått et ennå videre omfang. Han
210 begynte i sine unge år å arbeide med jordbruksspørsmål ut fra sine
forutsetninger som bonde og ernæringsfysiolog. Alt tidlig tok han opp
spørsmålet om menneskenes ernæringsforhold, deres helse og liv. Han så
sammenhengen mellom jordbruket som skaffer midlene og menneskene som
skal bedre sin helse og sine kår gjennom disse midler. Han kjempet for sine idéer
215 først i sitt eget land Skottland og i England. Men han nådde videre ut over
landegrensen og kom med i det internasjonale arbeid i Folkeforbundet. Og så,
etter siste krig, fikk han i noen år höve til å legge grunnlaget for den organisasjon
som skal gjøre hans idéer virkelige.

220 Men Boyd Orr taper aldri det store mål av syne. Han understreker sterkere og

sterkere hvor viktig det er for freden at det er samarbeid mellom nasjonene på det økonomiske felt, og han legger mer og mer vekt på å fremme en hurtig økonomisk utvikling i de underutviklede land. »Dette vil», sier han, »øke produktiviteten og kjøpekraften og skaffe utvidete markeder for både jordbruk og industri. En slik utvikling er ikke bare nødvendig for uhyre mange menneskers velferd, men også for at vår vitenskapelige og teknologiske sivilisasjon skal leve videre, og for en varig fred.»

230 Han peker på hvordan vitenskapen som har gitt oss midler i hende til alle mulige tekniske framskritt, har brakt menneskene nærmere hinannen slik at avstand i geografisk forstand ikke betyr noe mer. Men samtidig lever de lukkede, nasjonale, økonomiske systemer videre som om intet skulle være hendt, ja de er sogar blitt ennå mer innsnevret i det 20de århundre, enn de var. Har jeg forstått

235 Boyd Orr rett, så er det det vi kan kalle spenningen mellom levestandard i de ulike land som er den store fare i dag og som kan få sin utløsning i en krig.

Og hvordan ser det i virkeligheten ut? - Den største del av verdens befolkning lever i land hvor næringslivet er lite utviklet. I disse land øker befolkningen

240 sterkere enn noen gang tidligere fordi levestandarden nå har evne til å stanse de store epidemier. Men et primitivt næringsliv kan ikke gi levelige vilkår for den voksende befolkning da livet leves mange steder på randen av hungersnöden. - På den annen side er det land med allsidig utviklet næringsliv og svak folketilvekst, hvor levestandarden blant den store folkemasse er steget og er i

245 stadig vekst.

Dette fører til en spenning mellom landene som kjennes ennå sterkere i dag enn tidligere fordi utviklingen av samferdselsmidlene har brakt landene nærmere hverandre. Kunnskapen om hvordan det er i de rikere land er også blitt mer

250 levende fordi mange fra de underutviklede land har fått sin utdannelse i Europa og i De forente stater. Der har de sett hvordan folk kan leve og så setter de seg som mål at deres land i løpet av kort tid skal nå like langt. - Setter en ikke alle krefter inn på å fremme næringslivet i disse underutviklede land, så kan spenningen en dag bli så sterk at den sprenger landegrensene.

255 Dette er det Boyd Orr har sett klarere enn de fleste og hans livs store arbeid har vært å finne vei til å minske denne spenningen. Realistisk innstilt som han er, har han lagt sin plan på det materielle område. Han sier selv: »La folkene komme sammen og drøfte konkrete, praktiske spørsmål som de forstår er til

gagn for menneskene, da kan de mötes og bli enige. Begynner de med å diskutere grenser og innflytelsessfærer, når de aldri fram.»

265 Det er noe av den samme tanke Jane Adams, som også har fått fredsprisen, gir uttrykk for i sin bok *Peace and Bread*, der hun sier: »Et virkelig folkeforbund kan til slutt bli dannet av de millioner av jordens ydmyke slitere, hvis liv går til å skaffe eksistensgrunnlag for seg selv og sine.»

270 Boyd Orr har aldri glemt hvordan den alminnelige mann föler og tenker. Han kjenner bonden for godt til det. Han vet at den alminnelige mann hater krigen og alt dens vesen. Så gör han selv, og ettersom årene er gått har fredstanken fått større og større makt over ham. I 1945 ble han valt til president for The National Peace Council, et fellesorgan for mer enn 50 britiske fredsorganisasjoner, og i år har han tatt på seg vervet som president for det nye
275 World Union of Peace Organizations. Han er også president for The World Movement for World Fédéral Government.

Det faller i tråd med hele hans virke at han er gått inn i disse fredsorganisasjoner. Han har alltid stått imot dem som har holdt på landegrensene i snever
280 betydning og kjempet mot dem som ikke vil gi avkall på noe av sin suverenitet. Han bruker ikke store ord om fred, det han sier er likefremt og enkelt.

Men hans gjerning ruver. Han har planlagt og utført et større arbeid for menneskene enn de aller fleste, et arbeid som riktig forstått baner veien for fred.
285

For dette store arbeid i menneskehetens tjeneste, som én gang begynt ikke kan stanses, er det han er verdig til Nobels fredspris.

290 **Kilde**
Les Prix Nobel en 1949, s. 50-57.

Emner
Bærekraftig, Bønder, Ernæring, Fred, Helse, Jordbruk, Landbruk, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale, Vitenskap

295 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/han-bruker-ikke-store-ord-om-fred-men-hans-gjerning-ruver>